

MEDIA SAVODXONLIKNING SHAXSIY RIVOJLANISHDA ZARUR BO'LADIGAN YO'NALISHLARI

Xodjaeva Nigora Sherxonovna

*O'zbekiston Respublikasi prezidenti administratsiyasi huzuridagi axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi televidenie va
radio bilan ishlash bo'limi boshlig'i.*

Annotatsiya: Ushbu tezisda media savodxonlik tushunchasi va uning shaxsiy rivojlanishdagi ahamiyati chuqur o'rganiladi. Zamonaviy axborot muhiti sharoitida media savodxonlikning zaruriyati, uning o'rganish usullari va shaxsiy rivojlanishga ta'sir qiluvchi yo'nalishlari batafsil tahlil qilinadi. Metodologik yondashuvlar va ilmiy adabiyotlar tahlili orqali media savodxonlikning shaxsiy rivojlanishdagi o'rni aniq ko'rsatiladi va samarali foydalanish bo'yicha takliflar ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: Media savodxonlik, shaxsiy rivojlanish, axborot texnologiyalari, tanqidiy fikrlash, axborot xavfsizligi, ta'lim, o'rganish usullari.

KIRISH

Bugungi kunda raqamli axborot texnologiyalari tez rivojlanib, jamiyat hayotining barcha sohalariga chuqur kirib bormoqda. Shunday bir sharoitda, media savodxonlik nafaqat ta'lim jarayonlarida, balki shaxsiy rivojlanish va kasbiy faoliyatda ham muhim o'rin egallamoqda. Media savodxonlikning asosiy vazifalari - axborot manbalarini to'g'ri aniqlash, axborotni tahlil qilish, tanqidiy baholash va undan oqilona foydalanishdir. Shaxsiy rivojlanish uchun media savodxonlik - bilim olish, yangi ko'nikmalarni o'zlashtirish va texnologiyalar yordamida o'z imkoniyatlarini kengaytirish uchun zaruriy vosita hisoblanadi.

Media savodxonlik ommaviy axborot vositalarini tushunish, baholash, ulardan to'g'ri foydalanish va ularni yaratish qobiliyatidir. Zamonaviy dunyoda

media savodxonlik shaxsiy rivojlanishning ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Quyida ushbu yo'nalishlarning har biri batafsil yoritib berilgan.

Axborotni Tanqidiy Tahlil Qilish Qobiliyati

Media savodxonlikning asosiy komponentlaridan biri bo'lgan tanqidiy tahlil qilish qobiliyati shaxsga axborotni saralash va baholash imkonini beradi.

Nimalarni o'z ichiga oladi?

- Axborotning ishonchliligini baholash: Har qanday ma'lumot manbasini tahlil qilish va uning haqiqiylikini aniqlash.

- Manbalarni tekshirish: Yangiliklar, maqolalar va ijtimoiy tarmoqlardagi kontentlarning manbalarini aniqlash, ularni ishonchli yoki ishonchsizligini aniqlash.

- Manipulyatsiyadan himoyalaniish: Media orqali tarqatiladigan ma'lumotlarning psixologik ta'sir usullarini aniqlash va ularga qarshi tura olish.

Raqamli Savodxonlik

Raqamli savodxonlik texnologiyalar bilan ishlash qobiliyatini o'z ichiga oladi. Bu yo'nalish zamonaviy shaxsning axborotga bo'lgan yondashuvini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Nimalarni o'z ichiga oladi?

- Internetdan foydalanish qoidalari: Axborotni izlash, saqlash, tarqatish va undan foydalanish usullarini bilish.

- Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish: Parollarni himoya qilish, shaxsiy ma'lumotlarning oshkor bo'lishidan saqlanish.

- Raqamli odob-axloq qoidalari: Onlayn muloqotda madaniyatli bo'lish, boshqalarning fikrini hurmat qilish.

- Raqamli texnologiyalardan maqsadli foydalanish: O'qish, tadqiqot qilish va o'z-o'zini rivojlantirish uchun turli vositalardan foydalanish.

Media Kontentni Tahlil Qilish va Yarata Bilish

Bugungi kunda shaxs nafaqat axborotni qabul qilish, balki uni yaratish jarayonida ham faol bo'lmoqda.

Nimalarni o'z ichiga oladi?

- Audiovizual va matnli materiallarni tahlil qilish: Axborot mazmunini tushunish, uning maqsadini aniqlash, ta'sir usullarini aniqlash.
- Kontentni yaratish: Bloglar, videolar, prezentatsiyalar va boshqa materiallarni yaratish ko'nikmalarini rivojlantirish.
- Samarali ma'lumot yetkazish: Axborotni sodda, tushunarli va aniq yetkazish usullarini o'rganish.

Etik va Huquqiy Savodxonlik

Media bilan ishlashda axloqiy va huquqiy me'yorlarga rioya qilish alohida o'rin tutadi.

Nimalarni o'z ichiga oladi?

- Mualliflik huquqlarini hurmat qilish: Boshqalarning intellektual mulkiga bo'lgan hurmat va qonuniy me'yorlarga rioya qilish.
- Internet odob-axloq qoidalari: Ijtimoiy tarmoqlarda o'zini madaniyatli tutish va boshqalarga hurmat bilan munosabatda bo'lish.
- Qonuniy me'yorlarga amal qilish: Axborot tarqatishda qonunchilikka mos bo'lish, shaxsiy va umumiy xavfsizlik qoidalariga rioya qilish.

Axborot Oqimini Boshqarish Qobiliyati

Zamonaviy inson har kuni katta hajmdagi ma'lumotlarga duch keladi. Ularni boshqarish qobiliyati esa shaxsiy rivojlanish uchun zarurdir.

Nimalarni o'z ichiga oladi?

- Ma'lumotlarni saralash va tartibga solish: Axborotni mavzular bo'yicha to'plash va tahlil qilish.
- Axborot ortig'i yoki yetishmasligi holatlaridan saqlanish: Ma'lumotni me'yorida qabul qilish va undan maqsadli foydalanish.
- Axborotning amaliy qo'llanilishi: O'rganilgan ma'lumotlarni shaxsiy rivojlanishga moslashtirish.

Madaniy va Ijtimoiy Savodxonlik

Har xil madaniy guruhlar bilan aloqa qilish va ularning media mahsulotlarini tushunish qobiliyatini anglatadi.

Nimalarni o'z ichiga oladi?

- Madaniy xilma-xillikni tushunish: Turli xalqlar va madaniyatlarning media mahsulotlarini to'g'ri baholash va ularga hurmat bilan qarash.
- Global axborot makonida o'z o'rnini aniqlash: O'zi yashayotgan jamiyatda axborot oqimlarini boshqarish va tahlil qilish.
- Shaxsiy madaniy bilim va ko'nikmalarni rivojlantirish: Milliy va xalqaro media materiallardan to'g'ri foydalanish.

Kommunikatsiya Qobiliyatlari

Samarali muloqot qilish qobiliyati nafaqat media orqali axborot olish, balki uni boshqalarga yetkazish jarayonini ham o'z ichiga oladi.

Nimalarni o'z ichiga oladi?

- Samarali muloqot qilish: O'z fikrini to'g'ri yetkazish, tinglash va tushunish qobiliyatini rivojlantirish.
- Media vositalaridan foydalanish ko'nikmalari: Maqola yozish, blog yuritish, videolar tayyorlash va ulardan ta'lim maqsadlarida foydalanish.
- Onlayn muloqot madaniyati: Virtual muloqot qoidalariga rioya qilish va to'g'ri yo'nalish berish.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, media savodxonlikni rivojlantirish shaxsiy rivojlanish uchun muhim ahamiyatga ega. Ammo, o'quv jarayonlariga zamonaviy metodlarni kengroq integratsiya qilish zarurati mavjud. Shu bilan birga, raqamli savodxonlik va axborot xavfsizligi bo'yicha o'quv dasturlarini kengaytirish zarurati dolzarb hisoblanadi.

XULOSA

Ushbu tezisda media savodxonlikning shaxsiy rivojlanishdagi o'rnini tahlil qilindi va quyidagi xulosalar ilgari surildi:

- Media savodxonlik darslarini umumiy ta'lim dasturlariga kiritish maqsadga muvofiqdir.

- Axborotni tanqidiy baholash ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan maxsus kurslar tashkil etilishi kerak.
- Axborot xavfsizligi va texnologiyalardan samarali foydalanish bo'yicha treninglar o'tkazish zarur.

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2017-yil 15 iyundagi "Ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash, muqaddas dinimizning sofligini asrash – davr talabi" mavzusidagi anjumanda so'zlagan nutqi. https://uzsm.uz/uz/press_center/uzb_news/o-zbekiston-respublikasi-prezidenti-shavkat-mirziyoyevning-ijtimoiy-barqarorlikni-ta-minlash-muqadda/
2. Livingstone, S., & Helsper, E. J. (2007). Gradations in digital inclusion: Children, young people and the digital divide. New Media & Society.
3. UNESCO (2011) - Media and Information Literacy Curriculum for Teachers.
4. Hobbs, R. (2010). Digital and Media Literacy: A Plan of Action. Aspen Institute.
5. Buckingham, D. (2003). Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture. Polity Press.
6. Tambini, D., & Moore, M. (2018). Fake news and online disinformation. Council of Europe Report.
7. Karimova, B. (2019). POSSIBILITIES OF FORMATION OF NATIONAL PRIDE WITH USING KHADITHS IN THE FIRST-YEAR PUPILS OF ORPHANAGES. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 7(11).
8. Kurbanovich, M. U. (2020). Pedagogical tendencies of the development of social activity skills of primary school pupils through the use of folklore. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 10(5), 562 566.

